

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Запорізький національний технічний університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для підготовки до семінарських занять з дисципліни

«Психолого –педагогічні основи викладацької діяльності»

для магістрів, що навчаються

за освітньою програмою 022 Дизайн

2018

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять з дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» для магістрів, що навчаються за освітньою програмою 022 Дизайн / Укладач: Бондаревич І.М. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. – 32 с.

Методична розробка містить загальні положення щодо опанування дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності», перелік тем семінарських занять, питання для підготовки до заліку. Наведено перелік базової і допоміжної літератури, основні поняття дисципліни, критерій оцінювання знань студентів.

Укладач:

кандидат. філос. наук, доцент Бондаревич І. М.

Рецензент:

Старший викладач кафедри дизайн ЗНТУ Пасічна Т. О.

Відповідальний за випуск:

д. філос. наук, професор Бондаренко О.В.

Затверджено на засіданні кафедри філософії ЗНТУ
протокол № 1 від 22 серпня 2018р.

Затверджено на засіданні НМК ФБАД
протокол № 1 від 03 вересня 2018р.

ЗМІСТ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності».....	4
2. Зміст дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» за темами.....	5
3. Плани семінарських занять з дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності»	7
4. Перелік питань до заліку з дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності».....	10
5. Рекомендована література і джерела.....	12
6. Основні категорії і поняття дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності»	15
7. Система оцінювання знань студентів з дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності».....	33

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Дисципліна «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» є вибірковою дисципліною гуманітарного блоку, що забезпечує формування професійних компетенцій магістрів спеціальності 022 Дизайн.

Метою дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» є формування компетентності студентів-магістрів в галузі організації педагогічної, дослідної, управлінської діяльності, яка базується на врахуванні потреб її учасників в самореалізації і спрямована на підвищення працеспроможності колективу.

Завданням дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» є вивчення засад викладацької діяльності – її психологічного аспекту (особливостей психічної діяльності під час навчання) і педагогічного аспекту (теорії педагогічної культури, прийомів педагогічної техніки, етики мовлення, методики управління навчально-виховним процесом).

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» студент повинен **знати:**

- поняття «психіка», «свідомість», «психічна діяльність»;
- особливості психічного процесу сприйняття;
- ціннісні засади навчально-виховного процесу;
- засади суб'єкт – суб'єктної взаємодії викладача і студента;
- етику педагогічної діяльності і мовлення;
- сутність педагогічної техніки, її компоненти;
- класифікацію засобів невербального мовлення;
- методику організації роботи в групі;
- типи, структуру, динаміку конфліктів у педагогічних ситуаціях, шляхи їх розв'язання;
- культуру, техніку, риторичні аспекти педагогічного мовлення;
- особливості педагогічного впливу на особистість, засади створення ситуацій успіху;
- шляхи професійного самовиховання.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» студент повинен **вміти:**

- вирізняти як власні психічні стани так і психічні стани оточуючих людей;
- враховувати специфіку сприйняття у своїй діяльності;
- раціонально планувати діяльність, визначати її завдання, створювати умови для діяльності;
- реалізовувати можливості самоуправління, самовиховання (виробити вміння і навички управління власним психічним станом, мовою);
- свідомо використовувати різноманітні методи, прийоми словесного впливу і невербального спілкування (жестикуляцію, міміку, постанову тощо);
- володіти методами підготовки до виступу;
- аналізувати конфлікти і вибирати ефективні шляхи їх розв'язання.

Дисципліна «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» вивчається на 5 курсі в 11-ому семестрі й завершується заліком. Навчальним планом передбачено:

- лекцій – 28 годин (денне відділення) / 6 годин (заочне відділення);
- семінарських занять – 14 годин (денне відділення) / 2 години (заочне відділення);
- самостійної роботи студента – 90 годин (денне відділення) / 127 годин (заочне відділення);

Загальна кількість – 135 години.

В умовах КМС навчальна дисципліна «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» відповідає 4,5 заліковим кредитам.

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» ЗА ТЕМАМИ

Змістовий модуль 1. Психологічні основи викладацької діяльності

Тема 1.1 Поняття про психіку. Психічні властивості, процеси і стани.

Відчуття, сприйняття, уява, увага, пам'ять, мислення як психічні процеси. Темперамент і характер як психічні властивості.

Теорія психотипів. Вплив психотипу особистості на хід педагогічної взаємодії. Стрес, депресія, фрустрація, настрій як психічні стани.

Тема 1.2 Психологія сприйняття

Психофізіологічні засади процесу сприйняття. Феномен ілюзій сприйняття. Класифікація ілюзій сприйняття. Енергетична концепція емоцій. Роль емоційної саморегуляції в педагогічній взаємодії.

Тема 1.3 Організація діяльності в групах. Конфлікти

Групи. Особливості організації роботи в групах. Поняття про конфлікти. Типологія конфліктів, їх причини і шляхи вирішення. Специфіка педагогічних конфліктів. Анатомія, структура, динаміка педагогічних конфліктів. Шляхи передбачення педагогічних конфліктів.

Змістовий модуль 2. Педагогічний аспект викладацької діяльності

Тема 2.1 Історія підходів до викладацької діяльності. Ціннісна компонента викладацької діяльності

Витоки і призначення викладацької діяльності. Складові сучасної викладацької діяльності. Умови, шляхи формування і реалізації ефективної викладацької діяльності. Критерії та рівні оволодіння педагогічною майстерністю. Ціннісне навантаження суспільного процесу виховання. Рушійні сили змін цінностей в часі, зміна поколінь і стійкість культурних традицій. Дихотомія цінностей самовираження і загальнолюдських цінностей в сучасному виховному процесі. Роль системи цінностей в структурі педагогічної взаємодії.

Тема 2.2 Педагогічна техніка як основа педагогічної майстерності. Невербальна комунікація педагога

Поняття педагогічної техніки. Педагогічна техніка як організація поведінки викладача. Внутрішня техніка: формування вмінь психотехніки, розвиток уяви, управління емоційним станом, контроль фізичного стану організму. Зовнішня техніка як культура професійно-педагогічного спілкування. Педагогічний вплив (прийоми і ключові операції).

Поняття про невербальні засоби комунікації. Класифікація невербальних засобів комунікації педагога. Міжособистісний простір

у спілкуванні. Пластична техніка (пантоміміка), емоційне забарвлення пластики, постви. Мімічна техніка. Мова жестів. Зовнішній вигляд педагога (стриманість, охайність, естетична виразність).

Тема 2.3. Ораторська мистецтво педагога. Шляхи вдосконалення професійно-педагогічної майстерності

Риторичні навички та вміння викладача. Особливості підготовки до публічного виступу. Засоби підвищення ефективності взаємодії зі слухачами. Значення зворотного зв'язку у спілкуванні. Використання мовних засобів у налагодженні зворотного зв'язку. Особливості візуального сканування. Поняття про активне слухання: прийоми та правила активного слухання.

Вивчення досвіду передових вчителів – шлях до педагогічної майстерності. Педагогічна технологія формування самостійно-дослідницької діяльності студентів. Професійне самовиховання як шлях вдосконалення педагогічної майстерності.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Змістовий модуль 1. Психологічні основи викладацької діяльності

Семінарське заняття № 1

**на тему: Психологічні основи викладацької діяльності.
Особливості психічних властивостей, процесів, станів**
2 години

Питання для обговорення

1. Індивідуальні особливості психічних властивостей: відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уява.
2. Теорія психотипів. Вплив психотипу на розвиток педагогічної взаємодії.

3. Діагностика психічних станів.

Семінарське заняття № 2

на тему: Психологічні основи викладацької діяльності. Психологія сприйняття

2 години

Питання для обговорення

1. Психофізіологічні засади процесу сприйняття.
2. Феномен ілюзій сприйняття.
3. Енергетична концепція емоцій.

Семінарське заняття № 3

на тему: Психологічні основи викладацької діяльності. Організація роботи в групах. Конфлікти.

2 години

Питання для обговорення

1. Класифікація груп.
2. Топологія і анатомія конфлікту. Шляхи вирішення.
3. Специфіка педагогічних конфліктів.

Змістовий модуль 2. Педагогічний аспект викладацької діяльності

Семінарське заняття № 4

на тему: Педагогічний аспект викладацької діяльності. Ціннісна компонента викладацької діяльності..

2 години

Питання для обговорення

- 1.Складові сучасної викладацької діяльності. Критерії педагогічної майстерності.
- 2.Дихотомія цінностей самовираження і загальнолюдських цінностей в сучасному виховному процесі.
- 3.Роль системи цінностей в структурі сучасного виховного процесу.

Семінарське заняття № 5

на тему: Педагогічний аспект викладацької діяльності.

Педагогічна техніка

2 години

Питання для обговорення

1. Внутрішня і зовнішня педагогічна техніка як організація поведінки викладача.
2. Педагогічний вплив: прийоми і ключові операції.
3. Невербальні засоби комунікації.

Семінарське заняття № 6

на тему: Педагогічний аспект викладацької діяльності.

Ораторська майстерність. Професійне самовдосконалення викладача.

2 години

Питання для обговорення

- 1.Підготовка публічного виступу.
- 2.Демонстрація публічного виступу.
- 3.Шляхи підвищення педагогічної майстерності.

4.ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

1. Психіка і свідомість.
2. Поняття про психічне відображення.
3. Пізнавальні процеси.
4. Поняття про відчуття та сприйняття.
5. Поняття про пам'ять. Види та індивідуальні особливості пам'яті.
6. Увага. Прийоми підтримування мимовільної і довільної уваги та формування післядовільної уваги студентів в аудиторії.
7. Особливості та форми мислення.
8. Поняття про уяву.
9. Поняття та структура особистості.
10. Співвідношення понять «людина», «індивід». «особистість», «індивідуальність».
11. Емоційно-вольова сфера особистості.
12. Поняття про емоції та почуття. Форми переживань.
13. Поняття про волю. Структура вольового акту.
14. Темперамент в структурі особистості.
15. Характер в структурі особистості.
16. Задатки та здібності в структурі особистості.
17. Цінісна компонента педагогічної діяльності
18. Професійні функції викладача вищого навчального
19. Класифікація груп.
20. Формальна та неформальна структура малої групи.
21. Мала група як об'єкт педагогічної взаємодії.
22. Керівництво та лідерство у малих групах.
23. Конфлікт та конфліктна взаємодія: поняття та роль.
24. Труднощі, бар'єри та деформації у спілкуванні.
25. Суб'єкт-суб'єкт парадигма викладацької діяльності.
26. Внутрішня техніка викладача. Майстерність у керуванні психічним самопочуттям.
27. Зовнішній вигляд викладача, основи мімічної і пантомімічної виразності.

28. Професійно-педагогічне спілкування, його сутність та структура.
29. Педагогічний такт як стратегія поведінки викладача.
30. Техніка переконуючого впливу в індивідуальній бесіді.
31. Прийоми педагогічної взаємодії.
32. Взаємодія під час перевірки знань. Техніка активного слухання.
33. Майстерність публічного виступу викладача.
34. Переконання та навіювання у педагогічному процесі.
35. Основи техніки мовлення: подих, голос, дикція.
36. Ораторська майстерність викладача.
37. Суть педагогічної творчості викладача вищого навчального закладу.
38. Педагогічна техніка викладача вищого навчального закладу: визначення, структура, аспекти формування.
39. Суб'єктивні та об'єктивні перешкоди встановлення контакту між викладачем і студентами.
40. Провідні характеристики мовленнєвої культури викладача.
41. Образність мови та засоби її створення.
42. Характеристика основних видів тропів (порівняння, епітет, метафора, алегорія, іронія, гіпербола).
43. Художність та виразність мови.
44. Характеристика інтонаційно-виразних засобів мовлення.
45. Основні прийоми техніки мовлення.
46. Застосування логіко-інтонаційного аналізу мови при підготовці промови.
47. Вимоги до проведення занять у ВНЗ.
48. Поняття «методи навчання». Класифікація методів навчання
49. Функції методів навчання.
50. Поняття «навчально-методична робота» та його характеристика.

5. РЕКОМЕНДОВАНІ ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА»

Базова література:

1. Бесєдіна, Л.М..Сторубльов, О.І. Педагогічна майстерність, активні методи навчання та методична робота у навчальних закладах: методичний посібник 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Логос, 2009. 204 с.

2. Буряк В. Викладач університету: вимоги до особистісних і професійних рис : [творчий викладач. Педагогічна майстерність. Культура мислення, почуттів, поведінки, педагогічного спілкування, самоосвіти викладача. Вища школа. 2010. № 3-4. С. 11-35.
3. Гуревич, Р.С. Інноваційні педагогічні технології в підготовці магістрів // Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2013. № 2. С. 100-105.
4. Даниленко, Л.І. Педагогічні інновації та інноваційні педагогічні технології: сутність і структура // Нові технології навчання. К., 2005. С. 270-276.
5. Зязюн, І.А. Крамушенко, Л.В. Кривонос, І.Ф. Педагогічна майстерність: підручник для вищих педагог. навч. Закладів. К.: Вища школа, 1997. 350 с.
6. Зязюн, І.А. Проективний аналіз технологій педагогічної дії : [поняття, завдання освітньої технології. Пошук технологій, що відповідають новим освітнім запитам. Класифікація навчальних предметів] // Педагогіка і психологія. 2010. № 2. С. 22-33.
7. Князян, М.О. Педагогічна технологія формування самостійно-дослідницької діяльності студентів // Проблеми освіти. К., 2007. С. 64-69.
8. Коцур, В. Найвищий педагогічний ідеал – виховання людяності: [Педагогічна майстерність. Моральне виховання. Людяність] // Вища освіта України 2005. № 2. С. 72-78.
9. Лавріненко, О.А. Творчий розвиток і опанування педагогічної майстерності в Україні (1917 - 1919) // Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2010. № 4. С. 101-110.
10. Максимюк, С.П. Педагогіка: навчальний посібник для студ. вищих навч. Закладів. К.: Кондор, 2009. 670 с.
11. Нові технології навчання: Науково-методичний збірник. Вип. 40. К.: Науково-метод. центр вищої освіти, 2005. 279 с.
12. Новітні технології навчання. Спецвипуск: наук.-метод.зб. К.: НМЦ ВО, 2003. 248с.
13. Онокович, Г. «Діалог культур» як сучасна педагогічна технологія // Вища освіта України. 2011. № 4. С. 42-48.
14. Пехота, О.М., Кітченко, А.З., Любарська, О.М. Нор, К.Ф. Освітні технології: навч.-метод. посібник. К.: А.С.К., 2004. 256 с.

15. Паскаль, О.В. Технології соціально-педагогічної діяльності: навчальний посібник для студ. 3-4 курсів зі спец. "Соціальна педагогіка" – Х.: БУРУН-КНИГА, 2011. 288 с.

16. Зязюн, І.А. Крамущенко, Л.В., Кривonos, І.Ф., Мирошник. О.Г. Педагогічна майстерність: підручник 2-е вид., доп і перероб. К.: Вища шк., 2004. 422 с.

Додаткова:

1. Анцупов, А.Я. Введение в конфликтологию. Ужгород: МАУП, 2010. 101с.

2. Анцупов А.Я., Прошанов СЛ. Конфликтология: междисциплинарный подход, обзор диссертационных исследований. М.: Дом Советов, 2007. 240 с.

3. Головаха, Е. И. Панинос, Н. В. Психология человеческого взаимопонимания. К. : Политиздат, 1989. 189 с.

4. Гришина, Н. В. Психология конфликта. СПб. : Питер, 2006. 464 с.

5. Дружинин, В. Н. Психология общих способностей. СПб. : Изд-во Питер-Ком, 1999. 368 с.

6. Зимбардо, Ф. Ляйпе, М. Социальное влияние. СПб. : Питер, 2000. 448 с.

7. Клейберг Ю. А. Психология девиантного поведения. М. : Профиздат, 2001. 454 с.

8. Первин, Л. Джон, О. Психология личности: теории и исследования. М. : Аспект Пресс, 2000. 607 с.

9. Пиз А. Язык телодвижений: как читать мысли других по их жестам. СПб. : Изд. дом "Рутенберг", 2000. 272 с.

10. Холодная, М. А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. М. : Томск, Барс, 1997. 392 с.

11. Шихи, Г. Возрастные кризисы. Ступени личностного роста. СПб. : "Ювента", 1999. – 434 с

12. Юнг, К. Г Психологические типы. М. : ООО "Попурри", 1998. 656 с.

13. Зязюн, І.А., Лавріненко, О.А., Солдатенко, М.М., Пилипчук. В.В. Розвиток педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю в умовах інформаційно-технологічного суспільства: монографія. К.: Педагогічна думка, 2012. 390 с.

14. Солдатенко, М.М. Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах інформаційного суспільства: когнітивний аспект: монографія. К., 2012. 168 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В.В. Бойко. – М.: Информационно-издательский дом "Филинь", 1996. – 472 с. Режим доступа: <http://www.kodges.ru/8463-jenergiya-jemociij-v-obshhenii-vzgljad-na-sebja-i.html>
2. Петухов В.В. Общая психология. Полный курс лекций. Режим доступа: <http://video.yandex.ua/users/bodya-2/view/24/#>
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб. : Питер, 2000. 712 с. Режим доступа: <http://www.vipstudent.ru/index.php?q=lib&r=16&id=1198690730>

6. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ І ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

А

Авторитарність – соціально-психологічна якість і стиль поведінки (керування) людей, що відбивають активне виявлення внутрішньої потреби максимально підкорити своєму впливу партнерів по взаємодії й спілкуванню.

Агресія – ворожа внутрішня установка або ворожий тип діяльності індивіда або групи стосовно іншого індивіда або групи. Агресія виражається в поведінці, спрямованому на нанесенні як фізичного, так і морального шкоди або збитку.

Адаптація – результат (і процес) взаємодії живих організмів і навколишнього середовища, що приводить до оптимального їхнього пристосування до життя й діяльності.

Адекватність – (прирівненість, рівність, еквівалентність) означає відповідність (подібність) оригіналу-об'єкту.

Акцентуація характеру – загостреність (надзвичайна розвиненість на шкоду іншим якостям) його психологічних рис, що спостерігаються в 20-50% людей, у результаті чого погіршується їхня взаємодія з навколишніми, з'являються однотипні утруднення й конфлікти.

Амбівалентність – складний суперечливий стан особистості, подвійність її переживань, що приймає характер внутрішнього конфлікту й виражається в тім, що ті самі явища або об'єкти (наприклад, чийсь образ) викликають у людини одночасно протилежні почуття: задоволення – невдоволення, солідаризм – антагонізм, симпатію – антипатію й т. ін.

Анафора (від грец. винесення вгору) – стилістична фігура – лексико-синтаксичне повторення слів і словосполучень на початку прозаїчних речень (у віршах відповідно – рядків). Наприклад: «Що досліджено..., що доведено..., що вивчено...».

Антитеза (від грец. протиставлення) – стилістична фігура – зворот промови, в якому для посилення виразності протиставлені поняття, думки, образи, стани, риси характеру діючих осіб. Наприклад: Ні Богові свічка, ні чортові кочерга. Перемелеться лихो – добро буде. Антитеза не тільки збагачує зміст речення, але й робить його винятково милозвучним та принагідним.

Апперцепція – /сприйняття/ – залежність кожного нового сприйняття від попереднього життєвого досвіду людини й від його психічного стану в момент сприйняття.

Атракція – механізм соціального сприйняття, що представляє собою форму пізнання іншої людини, засновану на формуванні стійкого позитивного почуття до неї.

В

Взаємодія – процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість і зв'язок.

Вимоги до голосу педагога. – 1) сила голосу – рівень гучності й волі звучання; 2) діапазон – зміна висотного звучання від найнижчих до найвищих звуків, тонів; у поняття «діапазон» входять: об'єм, сукупність всіх звуків різної висоти, доступних людському голосу. Складовою частиною цього поняття є – «регістр» – частина звукоряду, ряд сусідніх звуків, об'єднаних тембром. Існує три реєстри: високий, середній, нижній. Яскравою є мова, коли лектор володіє широким діапазоном – у трьох реєстрах; 3) рухомість, гнучкість – швидка зміна за силою, тембром і темпом; 4) польотність – здатність голосу заповнювати весь простір того приміщення, в якому він звучить, що дає можливість почути лектора у будь-якій точці приміщення; 5) благозвучність – приємність.

Виховання – у широкому змісті слова діяльність по передачі новим поколінням суспільно - історичного досвіду. У вузькому змісті - планомірний і цілеспрямований вплив на свідомість і поведінку людей з метою формування певних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечують необхідні умови для їхнього розвитку, підготовки до життя й праці.

Воля – психічна діяльність людини, що визначає його цілеспрямовані дії й учинки, пов'язані з подоланням труднощів і перешкод.

Вміння – це спосіб виконання діяльності засвоєний людиною.

Г

Група референтна - реальна або умовна соціальна спільність, з якою індивід співвідносить себе як з еталоном, і на норми, думки, цінності й оцінки якої він орієнтується у своєму поведінці й самооцінці.

Гуманізм – визнання цінності людини як особистості, його права на вільний розвиток, твердження блага людини як критерію оцінки суспільних відносин.

Градація (від лат. поступовість) – стилістичний прийом, який дає змогу відтворити вчинки, думки, почуття, або події у розвитку. Наприклад: „У місті народжується розкіш, з розкоші неминуче виростає жадібність, з жадібності проривається зухвалість, потім виникають всі злочини і лиходійства” (Цицерон).

Граматичні паузи – це засіб граматичного упорядкування тексту. Логічні паузи пов’язані зі змістом, логікою промови. За їх допомогою лектор здійснює роздрібнювання потоку слів на змістовні частини.

Д

Девіантна поведінка – соціальні дії, що відхиляються від загальноновизнаних норм, вчинки людей або груп, що приводять до порушення цих норм і зухвалу необхідність відповідного реагування з боку соціальної групи або суспільства в цілому.

Дикція у перекладі означає «вимова» (лат. dicere – вимовляти; dictio – вимова), а під бездоганною дикцією вважається правильна, чітка вимова кожного голосного і приголосного звуків окремо, а також слів та речень в цілому. Виразна вимова для викладача є обов’язковою, бо її недосконалість заважає сприйняттю та розумінню сутності «озвученого» навчального матеріалу.

Деструктивність – негативне відношення людини до самої себе або до інших. Як правило виникає в наслідок блокування плідної енергії, перешкод на шляху до розвитку, до самоздійснення, коли людині не вдається реалізувати свій потенціал. Деструктивна особистість нещасна, навіть якщо їй вдається досягти поставлених цілей. Повага до життя, інших людей і до самого себе - обов’язкова умова психічного здоров’я людини.

Дзеркальне «Я» – людське «Я», що відкривається через реакцію інших людей.

Діалогічне спілкування – форма спілкування, що ґрунтується на апріорному внутрішньому прийнятті один одного як самодостатніх особистостей і передбачаючи орієнтацію на індивідуальну неповторність кожного із суб'єктів.

Е

Емоціями – називають процеси, що відбивають у формі переживань особистості значимості і оцінки зовнішніх і внутрішніх ситуацій для життєдіяльності людини.

З

Запам'ятовування – це встановлення зв'язку нового з тим, що вже є у свідомості людини.

Захищеність психологічна – відносно стійке позитивне емоційне переживання й усвідомлення індивідом можливості задоволення основних потреб і забезпечення власних прав у будь-якій, навіть несприятливій ситуації, або при виникненні обставин, що можуть блокувати або утруднити їхню реалізацію.

Здібності – це індивідуально-психологічні особливості людини, що відповідають вимогам даної діяльності і є умовою успішного його виконання.

Здоров'я психічне – стан щиросердечного благополуччя, характерний відсутністю хворобливих психічних проявів і забезпечення адекватної умовам дійсності регуляції поведінки й діяльності.

І

Ідентифікація – впізнання, ототожнення чого-небудь із чим-небудь, звірення одного об'єкта з іншим. У психології ідентифікація – процес упізнання тої якості, на підставі якої особистість може бути віднесена до будь якого типу, а також процес емоційного або іншого самоототожнення людини з іншою людиною або групою.

Ілюзії сприйняття – це викривлене (неадекватне) відбиття об'єкта, що сприймається, та його властивостей. Чинників виникнення ілюзій дуже багато. У різних теоріях виникнення ілюзій пов'язується з дією периферичних і центральних факторів. Ілюзії можуть з'являтися внаслідок дій особливих умов спостереження, у зв'язку зі специфікою побудови оптики ока, відповідно до інформаційних зв'язків, що склалися у досвіді людини, внаслідок індукційних відношень збудження та гальмування у корі головного мозку, а також ілюзії пов'язані із певними установками і ідеями.

Інверсія (від лат. перестановка) – стилістична фігура – незвичний, нехарактерний для даної національної мови порядок розташування слів. Використовується з метою привернути увагу слухача. Наприклад: „Пити за перемогу не годиться завчасно, то прикмета погана” (Н. Рибак).

Індиферентність – байдужість, байдужість один до одного. Цей тип взаємодії характерний в основному для людей і груп, які не залежать друг від друга або погано знають своїх партнерів. Вони можуть брати участь у спільній діяльності, але при цьому бути байдужими до успіхів партнерів.

Інстинкт – це складні вроджені дії тварин, за допомогою яких тварини задовольняють свої потреби.

Інтеракція – термін, використовуваний у соціальній психології який позначає взаємодію, взаємний вплив людей або вплив груп одна на одну.

Інтереси – це активна пізнавальна спрямованість людини на той або інший предмет, явище або діяльність, пов'язана з позитивним емоційним відношенням до них.

Інтенація – ритміко-мелодійна побудова викладу, яка передає його сенс і почуття за допомогою висоти тону, сили звуку, темпу мови

і тембру голосу. За допомогою тонального забарвлення слів складаються протилежні за змістом речення: чи то піднесено-урочисті, чи то доброзичливі, чи то наказові, чи то грубі, чи то зневажливі і т. ін. Поза інтонацією немає ані побутового, ані художнього, ані наукового слова.

Інтроверт свої особисті інтереси вважає найбільш важливими. Для інтровертів характерна слабка товариськість, замкнутість, соціальна пасивність, схильність до самоаналізу, досить складна соціальна адаптація.

К

Катарсис – щиросердечна й соціально-психологічна розрядка, випробовувана людьми в процесі співпереживання. Слово катарсис уживається в релігійному, етичному й психологічному значеннях та відбиває: а) полегшення після психічної напруги; б) почуття «очищення» віруючих після молитви; в) облагороджування людини завдяки естетичному переживанню.

Колектив – група об'єднаних загальними цілями й завданнями людей, що досягла в процесі соціально цінної спільної діяльності високого рівня розвитку.

Комунікативність – професійно-особистісна якість педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, здатністю легко вступати у контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовників, відчувати задоволення від спілкування. За В. Кан-Каликом, комунікативність містить три основні компоненти: комунікабельність, відчуття соціальної спорідненості, альтруїзм.

Комунікабельність – здатність легко вступати у контакт і відчувати задоволення від процесу комунікації. Що заважає комунікабельній людині стати комунікативною? Дістаючи задоволення від спілкування, вона часом діє у власних інтересах, не збуджуючи позитивних емоцій у співрозмовника, що блокує контакт.

Конфлікт – проблемна ситуація, що може виникнути в силу сформованої дисгармонії міжособистісних відносин людей у суспільстві або групі, а також у результаті порушення рівноваги між існуючими в них структурами. Конфлікти виникають не в силу прояву об'єктивних обставин, а в результаті їх неправильного суб'єктивного сприйняття й оцінки людьми.

Конформізм – різновид соціального впливу, результатом якого є показне підпорядкування волі більшості. Термін часто використовується в негативному змісті як «бездумне підпорядкування розповсюдженим поглядам, що граничить із відсталістю». Однак з погляду визнання й підпорядкування нормам суспільної поведінки конформізм може розглядатися як соціально бажане явище.

Конфронтація – прихована ворожість, протидія, протиставлення, зіткнення. Конфронтація може бути наслідком невдалого діалогу, угоди або конфлікту, психологічної несумісності людей. Конфронтація характеризується явними розбіжностями цілей і інтересів; іноді мета збігається, але особистісний зміст істотно розходиться. Конфронтація властива й окремим особам, і групам. Вона гальмує їхній розвиток, знижує результати діяльності.

Кооперація – процес, у ході якого представники однієї або декількох груп діють спільно й скоординовано заради досягнення єдиної мети. Основою кооперації є взаємна вигода.

Культура мовлення – поняття, яке має широке і вузьке смислове вживання. У першому випадку означає вміння використовувати всі способи впливу на слухачів, які пов'язані з мовою і збігаються з поняттям «мовленнєва майстерність». У другому – це правильність, грамотність мовлення, тобто знання лектором загальноприйнятих норм (правил) літературної мови. Отже, культура мовлення означає наявність у промові вдало застосованих художніх форм і ораторських засобів, щоб зробити мову, за висловлюванням В. Костомарова, «не лише правильною ..., але й виразною, чіткою, оригінальною і цікавою».

Лідер – це член групи, колективу, спільності, авторитетна особистість, що завоювала авторитет і право впливати на інших людей, виконувати центральну роль в організації певних відносин і спільної діяльності.

М

Методи психологічного впливу – основні інструменти, за допомогою яких виявляється вплив на свідомість і підсвідомість людей. До них відносять: переконання, навіювання, інформування, заохочення, примус, покарання, метод приклада.

Міжособистісна взаємодія – випадкові або навмисні, приватні або публічні, тривалі або короточасні, вербальні або невербальні контакти й зв'язки двох і більше людей, що викликають взаємні зміни їхньої поведінки, діяльності, відносин і установок.

Мова – це система словесних знаків, засіб, за допомогою якого здійснюється спілкування між людьми.

Мовлення – це процес використання мови з метою спілкування.

Мозковий штурм – умовна назва методики активізації групового пошуку ідей, рішення проблеми. Обставини в процесі її застосування повинні бути невимушеними, люди – розкутими, ніякої критики й тим більше самокритики. Не повинна проявлятися ієрархія відносин, усі при «мозковому штурмі» рівні, думка кожного вважається вартісною й обговорюється. У процесі «мозкового штурму» можна висловлювати будь-які припущення, ідеї, в тому числі парадоксальні й нереальні. Вони в жодному разі не повинні відкидатися. Бажано, щоб учасники «штурму» були представниками різних професій.

Мотив – це чинник дії людини.

Н

Навичка – спосіб поведінки, придбаний в індивідуальному житті й закріплений у результаті вправ.

Навіювання, або сугестія (від лат. підказка) – це психічний вплив однієї особи на іншу чи групу осіб, розрахований на некритичне сприйняття і прийняття слів, висловлених у них думок і волі.

Наполегливість – це здатність доводити до кінця ухвалені рішення, досягати поставленої мети, переборюючи всякі перешкоди й утруднення на шляху до неї.

Настрій – це відносно слабо виражений емоційний стан, що захоплює протягом деякого часу всю особистість і віддзеркалює діяльність, поведінку людини.

О

Ознаки мовленнєвої культури педагога – ясність (ясність слова педагога означає, що воно має бути сприйняте абсолютно так, як його розуміє він сам), умовою якої є точність мови (вміння використати відповідне слово).

Особистість – атрибутами особистості є: -самоорганізаційний характер діяльності; -духовне виробництво і символотворення; -смыслорозуміння і смислобудівництво; коеволюційна діяльність, як предметно-практична реалізація особистісного смислу на користь суспільства і світу;

Умовою становлення і розвитку особистості є свідомість як діяльнісний феномен. Критерієм особистісного буття є трансценденція, як результат і трансцендування як процес вільного виходу людини на нові рівні буття, що ґрунтується на можливостях загального духовного поля людини і суспільства

П

Педагогічний конфлікт – найгостріший спосіб розвитку і подолання значущих суперечностей, що виникають у взаємодії учасників педагогічного процесу (викладача, студентів, адміністрації), який зазвичай супроводжується негативними емоціями та потребує розв’язання і гармонізації.

Переконування – метод виховання, який передбачає цілеспрямований вплив на свідомість вихованця з метою формування у нього позитивних морально-психологічних рис, спонукання до суспільно корисної діяльності або подолання негативної поведінки (С. Гончаренко). Педагог, звертаючись до свідомості, почуттів і досвіду вихованців, ставить за мету формувати свідоме ставлення до дійсності, до змісту і норм поведінки. Поняття *переконування* вживається як метод впливу, а *переконання* – як результат переконування. Переконування як метод впливу педагога на вихованця формує у нього моральні критерії і погляди, завдяки чому вихованці поступово виробляють власні переконання.

Перешкоди контакту викладача і аудиторії. Першою з об’єктивних психологічних перешкод є *інерція включеності*. Це такий стан людини, аудиторії, коли вони ще знаходяться у своїх думках, проблемах і не можуть одразу активно слухати, сприймати лектора. Друга перешкода – *висока швидкість розумової діяльності*. Людина думає у 4 рази швидше, ніж викладає свої думки і знання. Коли викладач говорить, інтелект студентів велику частину часу вільний і може відключатися від промови лектора. Третя – *нестійкість уваги*. Увагу може відвернути і зовнішність педагога, його голос, манера говорити, оформлення приміщення, звук дверей, що відчиняються, шепотіння тощо. Четверта перешкода – *антипатія до чужих думок*. Студенти часто звикають до своїх точок зору, їм зручніше і легше додержуватися логіки свого міркування, тому у них утворюється стійке несприйняття точки зору викладача, іноді це породжує репліки, вигуки й інші реакції незгоди з боку студентів.

Пластичність – легке перемикавання з одного виду діяльності на інший, швидкий перехід з одних форм мислення на інші в процесі взаємодії із предметним середовищем, прагнення до розмаїтості форм предметної діяльності.

Психологічний портрет особистісно орієнтованого викладача: відкритий і доступний для будь-якого студента, не викликає в них страху, дає їм можливість висловлювати свої думки і почуття, відвертий у своїх поглядах; демонструє студентам цілковиту довіру до них, не принижує їхньої гідності; широко цікавиться життям студентів, не байдужий до їхніх проблем, справедливий; виявляє емпатійне розуміння – бачення поведінки студента його ж очима; надає студентам реальну допомогу.

Потреба – це спонукання до діяльності, що усвідомлюється й переживається людиною як нестаток у чомусь, недолік чого-небудь, незадоволеність чимось.

Почуття – це переживання людиною свого відношення до того, що він пізнає або робить, до інших людей або самому собі.

Проекція – несвідома спроба позбутися від нав'язливого бажання, ідеї, приписавши її іншій особі, приписування іншій людині своїх власних якостей, думок, почуттів.

Психологічна сумісність – взаємодоповнюваність, оптимальна єдність та несуперечність психологічних властивостей двох або декількох людей.

Р

Регресія – повернення на більше ранній, примітивний спосіб реагування. У людини стійкі регресії проявляються в тому, що вона виправдовує свої вчинки з позиції мислення дитини, не визнає логіку, відстоює свою точку зору.

Рефлексія – один із механізмів саморегуляції педагога, основу якого складає самоаналіз, здатність критично переосмислювати власний досвід. Педагогічна рефлексія – це усвідомлення вчителем себе самого як суб'єкта діяльності: своїх особливостей, здібностей, цілей та структури своєї діяльності, засобів її оптимізації, а також того, як його сприймають учні, батьки, колеги, адміністрація.

Рольова теорія – пояснення поведінки людини виходячи з його ролі (батька, матері, учня, фахівця й т.д.). Кожна роль регулюється уявленнями самої особистості й очікуваннями оточуючих. Рольова теорія пояснює лише окремі сторони ситуативної поведінки. Особистість може підніматися над своєю роллю, мати здатності, що виходять за рольові настанови.

С

Самоствердження – виявляється в прагненні людини до високої оцінки й самооцінки своєї особистості. У процесі самоствердження людини проявляється не тільки й не стільки прагнення зайняти офіційне службове або професійне положення, скільки його турбота про свої морально-психологічні позиції в системі міжособистісних відносин, що забезпечують повагу, визнання, довіру прихильність, підтримку.

Самоконтроль – усвідомлення й оцінка суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів.

Самоосвіта – процес, спрямований на самостійне придбання знань, умінь, навичок, на саморозвиток і самовдосконалення особистості.

Самооцінка – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей.

Самореалізація особистості – найбільш повне виявлення особистістю своїх індивідуальних і професійних можливостей.

Саморегуляція – самостійне формування власних фізичних, психічних, духовних станів.

Самостійність – це підпорядкування поведінки власним поглядам і переконанням.

Спілкування – процес обміну між людьми певними результатами їх психічної й духовної діяльності: засвоєння інформації, думок, суджень, оцінок, почуттів, переживань й установок.

Спільна діяльність – процес групового досягнення цілей. Група виступає як сукупний суб'єкт спільної діяльності з певними мотивами, способами й міжособистісними відносинами.

Сугестивність – властивість психіки, що полягає в її піддатливості психологічному впливу. Вона пов'язана як з віковими, так і з індивідуальними особливостями людей, з їх силою волі, життєвим досвідом, а також з рівнем знань, широтою кругозору, компетентністю й рядом інших факторів.

Стиль педагогічної взаємодії – це усталена система способів та прийомів, які використовує педагог у взаємодії. Вона залежить від особистісних якостей педагога і параметрів ситуації спілкування. Щодо якостей, які визначають стиль спілкування педагога, то тут дослідники виокремлюють ставлення його до вихованців і володіння організаторською технікою.

Стиль авторитарний – диктат, коли підлеглий розглядається тільки як пасивний виконавець і йому фактично відмовлено у праві на самостійність та ініціативу.

Стиль демократичний – стиль, що ґрунтується на глибокій повазі до особистості кожного; засадою для нього є довіра й орієнтація на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу.

Стиль ліберальний – стиль, що характеризується браком стійкої педагогічної позиції; виявляється у невтручанні, низькому рівні вимог, формальному розв'язанні проблем.

Стилістичних фігури: інверсія, антитеза, градація, анафора та інші спеціальні синтаксичні прийоми.

Сумісність / несумісність у процесі взаємодії людей – складний соціально-психологічний феномен, що демонструє можливості й перспективи досягнення ефективності в спільній діяльності людей. Розрізняють кілька видів сумісності. Психофізіологічна сумісність ґрунтується на взаємодії особливостей темпераменту, потреб індивідів. Психологічна сумісність припускає взаємодію характерів, інтелектів, мотивів поведінки. Соціально-психологічна сумісність передбачає узгодження соціальних ролей, інтересів, ціннісних орієнтацій учасників. Соціально-ідеологічна сумісність заснована на спільності ідеологічних цінностей, на подібності соціальних установок щодо можливих фактів дійсності, пов'язаних з реалізацією етнічних, класових і конфесіональних інтересів. Чітких границь між цими видами сумісності не існує.

Т

Талант – обдарованість особистості, вищий ступінь розвитку здібностей особистості до певної діяльності, коли вони досягають, рівня рис характеру.

Творчість – діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей.

Техніка мовлення – невід'ємна частина мистецтва звучної мови, вміння володіти голосом, інтонувати виступ та управляти аудиторією.

Точність мови є умовою її ясності. Педагог завжди має добирати такі слова, за допомогою яких можна було б найточніше висловити думки і почуття. Л. Толстой вважав, що мистецтво говорити – вміння щоразу поставити конче необхідне слово на потрібне місце.

Троп (від грец. зворот) – вживання слова або вислову у переносному, образному значенні. В основі тропа знаходиться зіставлення двох явищ, предметів, які близькі один одному за будь-якими ознаками. Народна мудрість говорить: «Без солодкого не відчуєш гіркого, без потворного не будеш мати уявлення про

прекраснее». Існують такі види тропів: порівняння, епітет, метафора, алегорія, іронія, гіпербола, уособлення тощо.

Троп порівняння – зіставлення одного предмета з іншим із метою більш яскравої й наочної характеристики одного з них. Наприклад, говорячи про необхідність удосконалення всієї системи освіти і про те, як важливо молодих людей навчити творчо мислити, підготувати їх до життя, можна навести образне висловлювання, яке використовує порівняння: Ще стародавні говорили, що учень – це не посудина, яку необхідно наповнити, а факел, який необхідно запалити. Порівняння відіграють дуже важливу роль при описах, вони допомагають уявити об'єкт розмови.

Троп епітет – (від грец. додаток) образно визначає річ, людину чи дію, підкреслюючи найбільш характерну чи вражаючу якість. Наприклад: мудрий викладач.

Троп метафора – (від грец. перенесення) заміна прямого найменування предмета образним. Метафора є тим самим порівнянням, однак у порівнянні схожість указується прямо, а у метафори домислюється. Наприклад: чаша терпіння; у чужу душу не влізеш.

Троп алегорія (іноказання) – зображення абстрактного поняття чи явища через конкретний образ. Наприклад: хитрість інакомовно показують у вигляді лисиці; мир – у вигляді голуба. Відома всім алегорія кохання – серце і т. ін.

Троп уособлення – надання неживим речам, або природним явищам людських рис. Наприклад: «Реве та стогне Дніпр широкий ...» (Т.Шевченко).

Троп гіпербола (від грец. перебільшення) – навмисне художнє перебільшування сили, значення, розміру явища, що зображуються. Наприклад: «Не кожен птах долетить до середини Дніпра» (М.Гоголь).

Троп лігота (під грец. простота) – образний вислів, який полягає, у зменшенні величини, значення явища, яке зображується. Наприклад: Від Ніжина до Києва рукою подати. Троп протилежний до гіперболи. Виразність і дієвість мови лектора багато в чому залежить від побудови фрази, її конструктивних особливостей. Стилiстично значущі типи цих побудов (побудови фрази)

У

Увага – це спрямованість і зосередженість свідомості на певних об'єктах або певній діяльності.

Упередження – схильність ставитися до індивідуума або групи людей не так, як до інших. Упередження може бути як позитивним, так і негативним. У першому випадку ми доброзичливо ставимося до об'єкта свого упередження, а в другому випадку виявляємо неприязне відношення до нього.

Ф

Фрустрація – психічний стан людини, що виявляється характерними переживаннями і поведінкою, які викликані об'єктивно непереборними труднощами на шляху досягнення мети.

Фази стану уваги аудиторії впродовж виступу лектора:

1. Фаза адаптації – до 5 хв.
2. Фаза оптимальної активності – до 45 хв.
3. Фаза втомлення – до 15 хв.
4. Фаза дуже вираженого стомлення – решта часу.

Х

Характер – це індивідуальне сполучення істотних властивостей особистості, що показують відношення людини до навколишнього світу й виявляються в його поведінці та вчинках.

Ц

Цінності - джерело мотивації діяльності. Вони багато в чому визначають трудові дії працівників, їх трудову поведінку, а значить, і результати роботи організації.

Цінність – критерій прийняття особистісного рішення. За іншим визначенням, будь-яке матеріальне або ідеальне явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я тощо, заради якого вона живе.

Цінність – властивість того чи іншого предмета, явища задовольняти потреби, бажання, інтереси соціального суб'єкта (індивіда, групи людей суспільства).

Цінності духовні – це також соціально схвалювані уявлення більшості людей про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, дружба, любов тощо.

Я

Ясність – головна позитивна якість мови, що дозволяє сприйняти інформацію саме так як розуміє її той, хто висловлюється.

7. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

На вивчення навчальної дисципліни «Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності» відводиться 135 години / 4,5 кредити ECTS. У відповідності до навчальної програми з курсу «Педагогічна майстерність» для студентств заочної форми навчання. обсяг аудиторних занять складає 8 годин, обсяг самостійної підготовки – 127 годин.

Для студентів заочної форми навчання формою проміжного контролю є захист контрольної роботи та усне опитування на консультаціях. Підсумковий контроль успішності навчання проводиться у формі усного заліку.

У відповідності до Положення про кредитно-модульну технологію організації навчального процесу ЗНТУ, Закону України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти», наказів Міністра освіти України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України» й ін. – *підсумкова оцінка* є оцінкою, яка визначається шляхом перевodu сумарної модульної оцінки, вираженої у 100-бальній шкалі, у традиційну академічну оцінку національної шкали («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», «незадовільно/з повторним курсом» для екзамену і «зараховано» та «не зараховано» для заліків) – за такою шкалою оцінювання академічних успіхів студента:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	Добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни